

Бондар О. С.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Полішко О. Д.,

*здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМА ЗМІСТУ КОНТРАКТУ ДОБРОВОЛЬНОГО ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

THE PROBLEM OF THE CONTENT OF THE CONTRACT OF VOLUNTARY FORMATION OF THE TERRITORIAL COMMUNITY

У нашій статті досліджено окрему форму трудового договору – контракт і ми пропонуємо порівняти контракт добровольця із трудовим законодавством під час воєнного стану. У ході написання статті було досліджено: суб'єкти трудових відносин – Доброволець із Командиром; звернули увагу на трудову організацію добровольчого формування територіальної громади під час воєнного стану; відстежено правову основу добровольця у змісті контракту; згідно із підзаконними актами визначено форму, строк, умови, випробування; порівняно контракт добровольця із іншими військовими добровольцями; розкрито проблему законодавства не тільки з трудового боку, а саме з конституційного боку у добровольчій сфері; проблеми конституційного тлумачення нормативно-правових актів щодо добровольців з територіальних громад; проблеми волонтерства; відслідковується майбутні конституційні колізії та надання юридичної оцінки цьому контракту. Після перемоги нашої країни у війні, на порядок денний будуть виноситися у судах місцевої юрисдикції чи у вищих інстанціях провадження, що будуть стосуватися прав добровольців і для уникнення цього, ми у статті звертаємо увагу на законодавства прогалини, що повинні найближчим часом врегулюватися. Підписано Закон «Про внесення змін до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» щодо уточнення норм, що врегульовують питання визначення категорій осіб, які визнаються ветеранами війни та членами сімей загиблих Захисників та Захисниць України» № 2121-IX (реєстр. №7151), яким розширено коло осіб до добровольців Сил територіальної оборони Збройних Сил України. Із новими внесеннями до законів, постанов, наказів і винесення нових нормативних актів призводять до нових проблем, які не відображають права добровольців і формулювання статусу для чіткого, доцільного доповнення у контракті. У науковій статті ми вбачаємо суттєву проблему нашої правової, демократичної, соціальної, незалежної, самостійної країни у правовому забезпеченні наших воїнів, які здобувають повну суверенність нашої країни і видворяють загарбника з наших земель.

Ключові слова: доброволець, добровольче формування територіальної громади, трудові права, трудовий контракт.

Our article examines a separate form of employment contract – the contract and we propose to compare the contract of a volunteer with labor law during martial law. In the course of writing the article, the following were studied: subjects of labor relations – Volunteer with Commander; drew attention to the labor organization of the voluntary formation of the territorial community during martial law; traced the legal basis of the volunteer in the content of the contract; the form, term, conditions, tests are determined in accordance with by-laws; compared the volunteer's contract with other military volunteers; the problem of legislation is revealed not only from the labor side, but also from the constitutional side in the voluntary sphere; problems of constitutional interpretation of normative-legal acts concerning volunteers from territorial communities; problems of volunteering; future constitutional conflicts and legal assessment of this contract are monitored. After the victory of our country in the war, the agenda will be in the courts of local jurisdiction or in higher courts, which will affect the rights of volunteers, and to avoid this, we draw attention to the gaps in legislation that need to be addressed in the near future. Signed the Law «On Amendments to the Law of Ukraine» On the Status of War Veterans, Guarantees of Their Social Protection «to clarify the rules governing the definition of categories of persons recognized as war veterans and families of deceased Defenders of Ukraine» №2121-IX №7151), which expanded the circle of persons to volunteers of the Territorial Defense Forces of the Armed Forces of Ukraine. With new additions to laws, decrees, orders, and the enactment of new regulations, new problems arise that do not reflect the rights of volunteers and the formulation of status for a clear, appropriate addition to the contract. In the scientific article we see a significant problem of our legal, democratic, social, independent, independent country in the legal support of our soldiers, who gain full sovereignty of our country and expel the invader from our lands.

Key words: volunteer, voluntary formation of territorial community, labor rights, employment contract.

Вступ. В Україні з 24.02.2022 року введено воєнний стан, через вторгнення Російської Федерації. У зв'язку із цим, бажаючих захищати Україну виявилось велика кількість, які не мають військової підготовки або не служили ще у Збройних Силах України і не є резервістами Сил територіальної оборони (далі – Тероборона). Законодавець визначив, що на зараз є нагальна вимога у потребі діяльності добровольців територіальної громади в обороні. Спочатку їх хотіли ідентифікувати як добровольче формування територіальної громади які могли лише допомагати Національній поліції у громадському порядку, але їх поступово прирівнюють до самої Тероборони.

І при цьому виникають проблеми із законодавчою дефініцією щодо статусу добровольця, його трудових прав і гарантій, бо у військової частини Сил територіальної оборони Збройних Сил України (далі – ЗСУ) за територіальним принципом є більше прав, ніж у добровольчих формувань.

Також постають питання: чи будуть добровольці мати статус військовослужбовців при ускладнених воєнних подіях; чи мають добровольці право і гарантії на захист у суді як добровольці чи військовослужбовці; чи повинні відбутися зміни у трудовому контакті; які пільги будуть надаватися; яке пенсійне страхування буде у добровольця при участі воєнних діях; які соціальні гарантії для їх сімей; чи відбудеться конституційне тлумачення між добровільне формування територіальної громади і добровільне формування територіальної оборони тощо. Вже одержаний Верховною Радою України Проект Закону України «Про територіальну оборону України» від 16.12.2020 № 4504, але поки що не прийняли його, ми маємо на меті з орієнтуватися на тому що є і допомогти вирішити проблему змісту трудового контракту ДФТГ у складі Тероборони.

Актуальність. З огляду трудового законодавства це є не аби-яка актуальна тема. Тема ще недосліджена, бо на зараз неймовірно швидкими темпами змінюється правова основа трудових відносин у скрутний час нашої країни. Є проблеми які за мирний час не змогли вирішити трудове законодавство і з урахуванням війни, хаосу, агресії ще більше погіршується трудові відносини в усіх галузях.

Мета наукової роботи окреслити територію у трудовому полі, що повинна бути першочерговою у регулюванні трудових відносин у галузі захисту Батьківщини від неправомірного змісту трудового договору і законодавства в цілому. У роботі ми торкаємо не тільки трудове законодавство, а й конституційне законодавство яке має також недоліки щодо добровольців під час війни.

Багато громадян нашої країни мають бажання захищати від нападу країни агресора, але заповнення резервних підрозділів породжує потребу у трудовій організації добровольчих формувань і виникнення трудових відносин членів формувань. Згідно із Постановою Кабінету Міністрів України (далі – Кабмін) від 29.12.2021 № 1449, затверджене Положення про добровольчі формування територіальних громад (далі – ДФТГ), закріплено набуття та припинення членства в добровольчих формуваннях, але через недосконалість контракт має прогалини у правах, статусу і т.д. добровольця. Відповідно до Наказу Міністерства оборони України (далі – Міноборона) від 07.03.2022 за № 307/37643, затвердження форми контракту добровольця територіальної оборони та посвідчення добровольця територіальної оборони. У контракті не прописано права добровольця, статус добровольця, робочий час, відпочинок, перерви, пільги, гарантії для працівників на час виконання державних або громадських обов'язків територіальної громади, забезпечення працівників формою, медичний огляд під час служби, реабілітацію, соціального страхування, лише зарначено, що доброволець на час виконання державних та/або громадських обов'язків мають права як звичайного працівника, який керується Конституцією України, Кодекс законів про працю. Також через використання зброї і навчання воєнному ремеслу підпорядковується Законом України «Про основи національного спротиву» від 27 січня 2022 року № 2024-IX (надалі – Закон № 2024-IX) та зазначеного вище Положення про ДФТГ.

Тобто, згідно із ч. 2 ст. 2 Кодексу законів про працю (далі – КЗпП) визначаємо, що кожен громадянин України реалізує права працівника шляхом укладання договору (контракту) і згідно із ч. 3 ст. 21 КЗпП зазначено, що контракт є особливою формою трудового договору, в якому строк дії, права, обов'язки і відповідальність сторін, умови організації праці працівників,

умови розірвання договору можуть встановлюватися угодою сторін [6]. З цього виходить, контракт є документом з більш жорсткими умовами для працівників, то підписуючи його юридично не підкована людина може зробити себе без правною і не зможе себе захистити від прогалин трудового і конституційного законодавства. У вигравші завжди залишається роботодавець, що повинен конкретизувати умови роботи, а при порушенні умов – контракт є ефективним засобом впевненості у судовому процесі та зобов'язання за контрактом повинні бути виконані так, як планували це сторони.

Щоб стати членом формування треба: досягти 18 років, проживати на території громади (де діє добровольче формування), пройти медичний, професійний та психологічний відбір і укласти контракт добровольця територіальної оборони [2]. З цього маємо виокремити, що контрагент підписуючи документ не має навіть бачення про соціальні гарантії і правовий захист добровольця. Повинно чітко прописано і роз'яснено юристом чи уповноваженим ДФТГ, щоб людина знала на що вона підписується.

Відповідно із воєнним станом постають питання щодо регулювання трудових відносин між роботодавцем і працівником. Багато людей втратило свої домівки, покинули своє постійне місце проживання і роботу також. Законодавець дав нам новий нормативно-правовий акт, що повинен допомогти українському народу у працевлаштуванні, або навпаки, зі звільненням. Новий закон підняв нові проблеми із порушенням прав трудового законодавства.

Згідно із новим Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX визначаються особливості трудових відносин в усіх сферах, форм власності, видів діяльності виключно на період воєнного стану і мають пріоритетне застосування, ніж норми законодавства про працю, які суперечать новому закону. Тим самим, законодавець ускладнює ще більше положення працівника.

За «мирною» нормою у ст. 24 КЗпП зазначено про обов'язкову форму укладання трудового договору, а під час воєнного стану ця норма пом'якшується – за згодою сторін визначається форма трудового договору (ч. 1 ст. 2 Закону № 2136).

«Мирна» норма ст. 33 КЗпП – переведення роботодавцем на іншу роботу допускається за згодою працівника, а в нормі під час воєнного стану – без згоди, але при цьому як і за «мирною» нормою залишається: що така робота не повинна бути проти показана працівникові за станом здоров'я; є заборона на переведення у місцевість, де тривають бойові дії; розмір оплати не нижче середньої заробітної плати за попередньою роботою; переведення допускається для відведення або ліквідації (у нашому випадку – наслідки бойових дій) обставин, що становлять або можуть становити загрозу життю чи нормальним життєвим умовам людей.

Для воєнного стану ввели спецнорму – не треба повідомляти працівника про зміну істотних умов праці за 2 місяці, що передбачено ч. 3 ст. 32 КЗпП. Цікаво, що Законом № 2136 не прописано скорочення строку повідомлення для ст. 103 КЗпП: «Про нові або зміну діючих умов оплати праці в бік погіршення власник або уповноважений ним орган повинен повідомити працівника не пізніше як за два місяці до їх запровадження або зміни». Мабуть, це просто упушення законодавця.

Під час воєнного стану не заборонена робота в нічний час та не змінено умови її оплати. Але у ст. 8 Закону № 2136 зроблено деякі уточнення: щодо роботи окремих категорій працівників у нічний час. Зокрема дозволено залучати до нічної роботи за їх згодою: вагітних жінок (у мирний час заборонено відповідно до п.п. 1 ч. 1 ст. 55 КЗпП); жінок, які мають дитину віком до одного року (у мирний час заборонено відповідно до п.п. 1 ч. 1 ст. 55 КЗпП; при цьому заборона застосовувалась за наявності дітей до трьох років); осіб з інвалідністю, яким за медичними рекомендаціями протипоказана така робота (у мирний час заборонено тим, кому робота протипоказана, відповідно до ч. 2 ст. 55 КЗпП). У період дії воєнного стану не застосовуються норми ч. 1 та 2 ст. 54 КЗпП про скорочення тривалості роботи (зміни) вночі на одну годину та про випадки, коли можливе зрівняння тривалості нічної роботи з денною.

Стаття 4 Закону № 2136 дозволяє працівнику звільнитися за власним бажанням у будь-який момент і будь-який трудовий договір (строковий чи безстроковий), який він вкаже у заяві. Але за певних умов:

По-перше, має бути причина – ведення бойових дій у районах, в яких розташоване підприємство, установа, організація, та існування загрози для життя і здоров'я працівника. Цю обставину доцільно працівнику вписати у заяву.

По-друге, працівник не повинен бути залученим: примусового залучення до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану; до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури. За мирного часу у загальному випадку працівник мав відпрацювати два тижні з моменту написання заяви. І лише коли була поважна причина для звільнення (названа у другому реченні ч. 1 ст. 38 КЗпП), працівник міг звільнитися у будь-який день. Цю причину слід було вказати у заяві та доцільно було підтвердити документально. Щодо необхідності підтвердити документально ведення бойових дій та загрозу для життя, то достатньо зазначити в заяві.

У період дії воєнного стану ч. 1 ст. 5 Закону № 2136 дозволяє звільнення працівника з ініціативи роботодавця у період його тимчасової непрацездатності та перебування у відпустці. Є нюанси: не можна звільнити у період відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку; у наказі (розпорядженні) про припинення трудового договору має бути вказана дата звільнення, яка є першим робочим днем: наступним за днем закінчення тимчасової непрацездатності, зазначеним у документі про тимчасову непрацездатність; після закінчення відпустки. На відміну від «мирної» норми, нова норма стосується усіх випадків звільнення, в тому числі й у випадку звільнення за п. 5 ч. 1 ст. 40 КЗпП (нез'явлення на роботу протягом більш як 4-х місяців підряд внаслідок тимчасової непрацездатності).

Без змін залишається норма про необхідність виплатити остаточний розрахунок у день звільнення (ст. 116 КЗпП) і норма про необхідність видачі у день звільнення копії наказу (розпорядження) про звільнення (ч. 1 ст. 47 КЗпП).

Підбиваючи підсумки з вищезазначених нових норм і проаналізувавши новий трудовий закон із КЗпП, ми маємо визначити які наслідки будуть впливати на роботу та трудову організацію добровольців ДФТГ. Трудовий договір між Добровольцями і Командиром був укладений у письмовій формі; так, як добровольці у випад-

ку бойових дій на території громади, протягом строку дії Контракту (3 роки), зобов'язані виконувати завдання у тилу Тероборони і можуть переводити на іншу роботу та переміщувати добровольця без його згоди, що повинно зумовлюватися для відвернення загрози життю і здоров'ю добровольця; Командир може не повідомляти про істотні зміни умов праці – може збільшуватися час виконання роботи (завдання), у випадку крайньої або катастрофи повинні допомагати, не дивлячись на загрозу життя, Теробороні і ЗСУ, під час перебування на посту контрольно-пропускного пункту добами не мають їжі з причини закінчення фінансування; так, як добровольці виконують службу на безоплатній основі, працюють навіть у нічний час і під час служби повинні якимось самі себе забезпечувати, а на основній роботі отримують середній заробіток який не достойний для захисників цивільного району, що свідчить про недосконалість Контракту і самого ДФТГ.

Зрівнявши, затверджену Мінобороною форму контракту добровольця територіальної оборони і затвердженням Указом Президента України Про Положення про проходження громадянами України військової служби за контрактом в Управлінні державної охорони України від 26 січня 2022 року № 33/2022 має теж ідентичний зміст (тільки ще прописали зобов'язальні умови Командира для виконання Добровольцем покладених на нього завдань). Але в указі конкретно прописано, що громадяни України які проходять військову службу за контрактом в Управлінні державної охорони України в добровільному порядку, є військовослужбовцями.

Тобто, опосередковано добровольці можуть мати статус військовослужбовців і добровольць має право на зброю та підпорядковується Законом України «Про статут внутрішньої служби Збройних Сил України». З цього виходить, що повинно у контракті детально прописані права добровольця ДФТГ (як військовослужбовця) щодо не притягнення до будь-якої відповідальності за вчинення дій які мають військовий характер у протистоянні з противником. Зокрема, допускання застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та зброї якщо інші заходи виявилися неефективними або якщо через обставини застосування інших заходів є неможливим; мають право застосовувати

спеціальні засоби, засоби фізичного впливу та зброю особисто або у складі підрозділу для захисту, відбиття чи затримання; у бойовій обстановці командир (начальник) може застосувати зброю чи віддати підлеглим наказ про її застосування, якщо в інший спосіб неможливо припинити кримінальне правопорушення, при цьому не заподіюючи смерті військовослужбовцю; про застосування фізичної сили та спеціальних засобів військовослужбовець доповідає своєму безпосередньому командирові (начальникові), про поранення або смерть, що сталися внаслідок застосування фізичного впливу і спеціальних засобів, а також про всі випадки застосування зброї військовослужбовець зобов'язаний негайно і письмово повідомити свого командира (начальника), а командир (начальник) військової частини негайно доповідає безпосередньому командирові (начальникові), а також повідомляє відповідного прокурора та начальника органу управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (далі – Служба правопорядку) в гарнізоні і т.д. [3].

Виходячи з цього вищезазначеного висновку, маємо довести те, що повинен ще прописуватися у контракті військове звання, під яким доброволець у ДФТГ приймає участь і виконує завдання, обов'язки та при переведенні в інше військове формування повинні враховуватися набутий досвід, звання.

У контракті зазначено, що добровольці мають ознайомитися із Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». За цим законом передбачаються пільги, гарантії та компенсації, що зумовлюються особливим характером військової служби, яка пов'язана із захистом Вітчизни (ч. 2 ст. 1-2 – цього закону) і сфера дії цього закону поширюється на членів добровольчих формувань територіальних громад під час їх участі у заходах підготовки добровольчих формувань територіальних громад (п. 4 ст. 3 – цього закону), а також виконання ними завдань Тероборони України.

Тобто, розглядаючи проблему статусу членів добровольчого формування, то можемо визначити, що добровольче формування територіальної громади «Варта Дніпра», підрозділи якої формуватимуться спільно з Теробороною, не підпадає як військове і доброволець не є військо-

вослужбовцем. Лише надаються формальний, за вищезазначеним законом, пакет правових і соціальних гарантій у яких нічого конкретного не прописано для добровольців.

Доцільно у трудовому контракті добровольця, з конституційного боку, віднести Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» до нормативної бази добровольця з територіальної громади із співучасті Тероборони. Доброволець, у п. 20 ст. 6 вищезазначеного закону, визнається, особою яка належить до учасників бойових дій, що захищає незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і бере безпосередню участь у заходах необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, за умови якщо такі добровольчі формування були включені до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів і після постанови Кабміну про порядок надання статусу учасника бойових дій особам, зазначеним в абзаці першому цього пункту, категорії таких осіб, терміни їх участі в антитерористичній операції, а також райони антитерористичної операції [7].

Президент України підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення норм, що регулюють питання визначення категорій осіб, які визнаються ветеранами війни та членами сімей загиблих захисників і захисниць України, та надання їм соціальних гарантій» №2121-IX (реєстр. №7151) від 15.03.2022. Вищезазначений закон постановляє внесення змін у Законі України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» доповненням пунктом «є» у ст. 3 таким змістом: осіб з числа членів добровольчих формувань територіальних громад, мають право на пенсії нарівні з військовослужбовцями строкової служби та членів їх сімей, якщо вони стали особами з інвалідністю внаслідок поранення, каліцтва, контузії або захворювання, пов'язаного з виконанням ними завдань, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської

Федерації проти України, або загинули (померли) внаслідок поранення, каліцтва, контузії чи інших ушкоджень здоров'я, одержаних під час виконання ними завдань, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України [9].

А також згідно із новим законом були виконані зміни у Законі України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» у п. 3-4 ст. 10-1 до сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України належать сім'ї осіб, які, перебуваючи у складі добровольчих формувань які включені і не включені до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів [10].

Висновки. Слабкий, недороблений, суперечливий контракт свідчить про юридично

незахищене формування і зупинення роботи формування. Добровольці не мають ніяких прав і можливостей реалізувати їх як доброволець. Ми з огляду на вищезазначене, можемо запропонувати в контракті Добровольця, формую якого затверджено наказом Міноборони, внесення змін, а саме доповнити типову форму контракту наступними пунктами: дати розширений перелік прав добровольців з територіальної громади; зазначити пільги і компенсації на які може розраховувати доброволець; привести у нормативно-правову відповідність статус добровольця з ДФТГ і конкретизувати категорію добровольця, чи він військовослужбовець, чи він теробороновець; оновити нормативну базу у контракті добровольця; умови забезпечення добровольця, якщо його ДФТГ не входить до складу Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення 18.04.2022).
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Положення про добровольчі формування територіальних» від 29.12.2021 № 1449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 18.04.2022).
3. Законом України «Про статут внутрішньої служби Збройних Сил України». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1999. № 22-23, ст. 194). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text> (дата звернення 18.04.2022).
4. Наказ Міністерства оборони України від 07.03.2022 за № 307/37643 «Затвердження форми контракту добровольця територіальної оборони та посвідчення добровольця територіальної оборони». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0307-22#Text> (дата звернення 18.04.2022).
5. Указ Президента України «Про Положення про проходження громадянами України військової служби за контрактом в Управлінні державної охорони України» від 26 січня 2022 року № 33/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/33/2022#Text> (дата звернення 18.04.2022).
6. Кодекс законів про працю України. Затверджується Законом № 322-VIII від 10.12.71 ВВР, 1971, додаток до № 50, ст. 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 18.04.2022).
7. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1993. № 45, ст. 425). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення 18.04.2022).
8. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 18.04.2022).
9. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення норм, що регулюють питання визначення категорій осіб, які визнаються ветеранами війни та членами сімей загиблих Захисників і Захисниць України, та надання їм соціальних гарантій» № 2121-IX (реєстр. № 7151) від 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-20#Text> (дата звернення 18.04.2022).
10. Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 29, ст. 399 із наступними змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#n58> (дата звернення 18.04.2022).